

УДК 349.42

*Д. І. Крупко***ЗАБОРОНА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕРНА З ОДНОГО РЕГІОНУ В ІНШИЙ**

Дуже поширеним є таке порушення прав суб'єктів підприємницької діяльності (СПД), як встановлення заборони на переміщення зерна в період зернозбиральної кампанії.

Ряд таких правопорушень почався з дуже високого рівня: з Постанови Кабінету Міністрів від 12 червня 1997 р. № 586 "Про забезпечення незнижуваних запасів продовольчих товарів державного резерву". (Далі — Постанова від 12.06.97). Одним з положень цієї Постанови заборонялося вивозити зерно з одної області в іншу.

Постанова від 12.06.97 містила багато правових дефектів:

- нечинність внаслідок недодержання нормотворчої процедури;
- порушення прав підприємців, зокрема права власності;
- дискримінація підприємців органами влади і управління.

Проаналізуємо їх детальноше.

Нечинність. Згідно ч. 3 ст. 57 Конституції, закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

Порядок доведення до відома населення встановлений Указом Президента "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності" від 10 червня 1997 року № 503. Згідно п. 1 цього Указу "...акти Президента України, Кабінету Міністрів України не пізніше як у п'ятнадцятиденний строк після їх прийняття у встановленому порядку і підписання підлягають оприлюдненню державною мовою в офіційних друкованих виданнях.

Офіційними друкованими виданнями є: "Офіційний вісник України"; "Відомості Верховної Ради України"; газета "Урядовий кур'єр".

Акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів Ук-

раїни можуть бути в окремих випадках офіційно оприлюднені через телебачення і радіо".

Постанова від 12.06.97 безумовно визначала права і обов'язки громадян, а саме — позбавляла їх права розпоряджатися своїм майном (докладніше про це далі).

Постанова від 12.06.97 не була оприлюднена ані через названі друковані органи, ані через телебачення або радіо.

Це означає, що вона була нечинною. Хоч ст. 57 Конституції і знаходиться в розділі "Права і обов'язки людини і громадянина", норми якого не застосовуються до юридичних осіб завдяки досить казуїстичному рішенням Конституційного Суду, але якщо нормативно-правовий акт є нечинним, він є нечинним для всіх суб'єктів права України, в тому числі і для юридичних осіб.

Порушення прав підприємців. Згідно ч. 6 ст. 16 Закону "Про підприємство", збитки, завдані підприємцю внаслідок виконання вказівок державних чи інших органів, або їх службових осіб, що призвели до порушення прав підприємця, а також внаслідок неналежного здійснення такими органами або їх службовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо підприємця, підлягають відшкодуванню цими органами.

Чи можуть в даному випадку бути визнані підприємцями КСП, селянське (фермерське) господарство або зернозаготівельна компанія? Так. Ч. 1. ст. 1 Закону "Про підприємство" визначає поняття СПД і підприємця як синоніми, і відносить до них як фізичних осіб, так і юридичні особи.

Яке право СПД в даному випадку було порушено? Щонайменше, право власності.

Згідно п. 2 ст. 4 Закону "Про власність", власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону. Він може використовувати майно для здійснення госпо-

мерське) господарство, організації, що займаються заготівлею і переробкою сільськогосподарської продукції) можуть бути кваліфіковані як суб'єкти господарювання.

Суб'єктом правопорушення за абз. 5 п. 1 ст. 6 Закону про обмеження монополізму — 95 є орган влади і управління. Згідно абз 4. ст. 1 Закону про обмеження монополізму — 95, органом влади і управління визнавалися центральні та місцеві органи державної виконавчої влади, тобто в тому числі і Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади (ч. 1 ст 113 Конституції).

Як наслідок, Постанова Кабінету Міністрів може бути визнана не дійсною, як така, що не відповідає вимогам законодавства, (речення 2 ч. 4 ст. 15 Закону "Про підприємництво"),

Таким чином, Постанова Кабінету Міністрів від 12.06.97 не відповідала закону, що діяв на той час, і могла бути визнана арбітражним судом не дійсною навіть за умови додержання нормотворчої процедури. Підставою недійсності і цьому випадку є ч. 4 ст. 15 Закону "Про підприємництво". Збитки, яких зазнали СПД, повинні бути відшкодовані на підставі ч. 6 ст. 15 Закону "Про підприємництво". Але під тиском підприємницького лоббі Кабінет Міністрів сам скасував свою постанову .

В 1999 році досвід червня 1997 року використали місцеві органи державної влади, причому на цей раз правопорушення вдосконалилися і доказати їх було складніше.

29 липня 1999 р. районна державна адміністрація Арбузинського району Миколаївської області видала Розпорядження №264 "Про посилення відповідальності голови райдержадміністрації і керівників сільгоспідприємств за виконання регіонального замовлення на сільгосппродукцію в 1999 р." (далі "Розпорядження від 29.07.99"). Зміст розпорядження зводився до наступного:

1) елеватору, що знаходився в комунальній власності, заборонялося видавати форму Ф13 комерційним структурам, які купували зерно господарств, що мали заборгованість перед державою (документ, який при продажу зерна од-

ним покладавцем іншому засвідчує укладення договору зберігання зерна між елеватором і новим власником);

2) для зняття заборони покладавця був зобов'язаний надати в управління АПК районної адміністрації довідки від виробників зерна (!) про

— розрахунок за добрива і засоби захисту рослин, надані АТ "Родючість";

— повернення кредитів банку "Аваль";

— розрахунок за паливно-мастильні матеріали, надані АТСП "Украгробізнес";

— розрахунок за паливно-мастильні матеріали, надані фірмою "Славутич"

та інші.

Проаналізуємо Розпорядження від 29.07.99 на предмет вже знайомих нам правових дефектів:

Видання акту в межах повноважень. Компетенція місцевих державних адміністрацій закріплена в ст. 44 Закону "Про місцеве самоврядування в Україні" і ст 13-29 Закону "Про місцеві державні адміністрації". Стаття 13 цього Закону надає місцевим державним адміністраціям такі повноваження: ...вирішення питань:

— соціально-економічного розвитку відповідних територій (п. 2);

— бюджету, фінансів та обліку (п. 3);

— промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту і зв'язку (п. 5).

Згідно п. 2 ст. 16 цього Закону, місцеві державні адміністрації в межах, визначених Конституцією і законами України, здійснюють на відповідних територіях державний контроль за...станом фінансової дисципліни, обліку та звітності, виконанням державних контрактів і зобов'язань перед бюджетом, належним і своєчасним відшкодуванням шкоди, заподіяної державі.

П. 3 ст. 28 цього Закону для реалізації наданих повноважень надає місцевим державним адміністраціям право одержувати відповідну статистичну інформацію та інші дані від державних органів і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, політичних партій, громадських і релігійних організацій, підприємств, установ та організацій, їх філіалів і відділень незалежно від форм власності;

ності органів влади: "Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України".

Такий принцип вперше був проголошений Декларацією прав людини і громадянина 28 серпня 1789 р. під час Великої Французької революції: "громадянину дозволено все, крім того, що заборонено; державі дозволено лише те, що дозволено". Тільки з 28 червня 1996 року можна говорити про впровадження цього принципу в Україні. Й досі найвищі органи правосуддя непослідовні в дотриманні цього принципу.

Від зворотньої дії закону і обмеження захищені лише так звані "нескасовувані" права і свободи, зокрема абз. 3 ч. 4 ст. 2 і ч. 10 ст. 5 Закону "Про зовнішньо-економічну діяльність"; абз. 2 п. 1 ст. 18 і речення 2 абз. 4 п. 1 ст. 19 Закону "Про інвестиційну діяльність"; ст. 9 Закону "Про іноземні інвестиції"; ст. 8 Декрету "Про режим іноземного інвестування"; ст. 8 Закону "Про режим іноземного інвестування". Ці права є винятком в підприємницькому праві України.

Але хотілося б, щоб непорушність прав підприємців була не винятком, а правилом.

Література:

1. Конституція України від 28.06.96 р. Відомості Верховної Ради (ВВР).-1996.- №30.-ст. 142

2. Закон України "Про власність" від 07.02.91 № 697-12 / ВВР. — 1991. — № 20. — ст.249

3. Закон України "Про підприємництво" від 07.02.91. № 698-12 / ВВР. — 1991. — № 20. — ст.249

4. Закон "Про зовнішньо-економічну діяльність" від 16.04.91 N 959-XII / ВВР.- 1991.-N29.-ст. 377;

5. Закон "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.91 N 1560-XII/ ВВР.- 1991. — N 47.- ст. 646

6. Закон України "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності" від 18.02.92 р. № 2132-XII / ВВР. — 1992. — № 21. — ст.296

7. Закон України "Про іноземні інвес-

тиції" від 13.03.92 N 2198-XII / ВВР.- 1992.-N 26.-ст. 357

8. Закон України "Про внесення змін та доповнень до Закону України "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності" від 5.07.95 N258/95-ВР // Урядовий кур'єр. — 1995. — 03.08.95. — № 115-116.

9. Закон України "Про режим іноземного інвестування" від 19.03.96 N 93/96-ВР / ВВР. — 1996.- N 19.- ст. 80

10. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР / ВВР. — 1997. — № 24. — ст.170

11. Закон України "Про місцеві державні адміністрації" від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV / ВВР. — 1999. — № 20-21. — ст.190

12. Указ Президента України "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності" від 10 червня 1997 року № 503/97 // Урядовий кур'єр. — 1997. — . — 14 червня. — №107-108

13. Постанова Кабінету Міністрів від 12 червня 1997 р. № 586 "Про забезпечення незнижуваних запасів продовольчих товарів державного резерву" / Нормативні акти України. — Версія 7.1. для WINDOWS. — К.: АТ "Інформтехнологія". — 1999 г.

14. Постанова Кабінету Міністрів від 1.07.1997 р. № 645 / Нормативні акти України. — Версія 7.1. для WINDOWS. — К.: АТ "Інформтехнологія". — 1999 г.

15. Рішення Конституційного Суду України від 9 липня 1998 року № 12-рп/98 у справі № 17/81-97 за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну "законодавство" /Офіційний Вісник України. — 1998 . — № 32. — 27.08.98

16. Рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 1999 № 1-рп/99 року у справі № 1-7/99 за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) / Офіційний Вісник України 1999,7 від 05.03.99.